

Schotel

China, Jingdezhen

Groninger Museum
Groningen

Ca. 1700. Porselein, *famille verte*, diameter rand 50,5 cm
Herkomst: Aronson Antiquairs, Amsterdam

Met steun van de Vereniging Rembrandt, de Vrienden van het Groninger Museum en een anonieme weldoener in de Verenigde Staten is voor de collectie oosterse keramiek in het Groninger Museum een belangrijke en bijzonder fraaie schotel van Chinees *famille verte*-porselein verworven. De aanwinst kon worden gecombineerd met een kom die zich reeds in de collectie bevond, zodat ze nu een paar vormen. Een dergelijke combinatie van grote kom met schotel was tot dusver niet in Chinees porselein bekend. Ook de versiering is hoogst ongebruikelijk en interessant. Bovendien is deze zeer fraai en gedetailleerd geschilderd.

DE SCHOTEL

De voorstelling op de schotel is uitgevoerd in bovenglazuur-emailkleuren groen, ijzerrood, aubergine, blauw, zwart en in goud. Het is een schitterende representant van het zogenaamde *famille verte*, een groep Chinees porselein die wordt gekarakteriseerd door het gebruik van diverse tinten groen email die een overheersend element in de versiering vormen. Het *famille verte* werd als specifieke kleurstelling in de porseleinfabrieken in Jingdezhen aan het eind van de 17de eeuw ontwikkeld en komt zowel voor op porselein voor de binnenlandse Chinese markt als op porselein dat voor export naar het westen was bestemd. Van omstreeks 1690 tot 1720 was het de belangrijkste polychrome variant binnen het assortiment dat voor de export werd vervaardigd en in Nederlandse collecties is het als type dan ook goed vertegenwoordigd.

De schotel onderscheidt zich echter van veel ander *famille verte* door zijn zeer rijke versiering. Op de voorzijde ziet men rond een centrale voorstelling drie rijen boven elkaar geplaatste lotusbladvormige vakken met daarin voorstellingen van Chinese figuren in een interieur of een landschap. In totaal zijn er 24 van dergelijke

vakken uitgespaard op een zwart-gespikkelde groene ondergrond met losse bloesems. Rond de rand is een band geschilderd, ingedeeld in kleine panelen gevuld met gelukssymbolen met daartussen diverse geometrische patronen. Een soortgelijke band loopt langs de buitenrand, de achterzijde is verder onversierd. Onderop de bodem is de schotel in onderglazuur kobaltblauw gemerkt met een artemisiabladd.

KOM EN SCHOTEL

In 1918 legateerde de bekende Groningse verzamelaar A. Nap zijn collectie oosterse keramiek aan het Groninger Museum. Zowel op het gebied van het Chinese als op dat van het Japanse porselein had Nap met een uitstekend gevoel voor zeldzaamheid en kwaliteit verzameld en zelfs nu nog, een eeuw later, behoren veel van de topstukken in het museum tot zijn legaat. Een daarvan is een grote Chinese kom met dezelfde voorstellingen in de panelen en dezelfde randversiering als de nieuwverworven schotel. Er mag dan ook worden verondersteld dat de schotel als onderschotel heeft gediend voor een identieke kom. Een dergelijke combinatie was wel in Japans porselein bekend, maar niet in Chinees export-



Kom

China, Jingdezhen. Ca. 1700. Porselein, *famille verte*, diameter 24 cm, hoogte 18 cm
GRONINGER MUSEUM, GRONINGEN

porselein. De combinatie van een kom en schotel van dit formaat, die nu aantoonbaar heeft bestaan, vormt dan ook een verrassende en belangrijke toevoeging aan het beeld dat wij van het Chinese exportassortiment hebben. De schildering op de schotel is zo mogelijk van nog betere kwaliteit dan die op de kom en is bovendien minder gesleten. Het goud is beter bewaard gebleven en de emails zijn helder en briljant.

ROMANCE

De betekenis van de voorstellingen is niet moeilijk te duiden. De in totaal vijftientig scènes illustreren episode uit de Chinese liefdeskomedie *Xixiang Ji*, in het westen bekend als *Roman van de Westerse Kamer*. Het verhaal is geschreven door Wang Shifu (ca. 1250-1300) en is onveranderd bijzonder populair geweest in China als tekst en als toneelstuk.¹ De oudste nog bekende teksteditie dateert van het eind van de 15de eeuw; van de ontelbare latere uitgaven zijn er vele geïllustreerd met houtsneden. Deze dienden weer als voorbeeld voor porseleinschilders, borduurders, bamboesnijders, lakwerkers en andere ambachtslieden, die gebruik maakten van de bekendheid van het verhaal en van de verschillende scènes door ze op hun producten af te beelden, in de hoop daarmee klanten te winnen.

De inhoud van de *Xixiang Ji* is in het kort als volgt. De student Zhang Gong, onderweg naar Peking om zijn examens af te leggen, overnacht in een klooster waar ook de mooie Yingying logeert samen met haar moeder, mevrouw Cui, en de dienstmeid Hong Niang. Hij is meteen verliefd op Yingying en tracht met gedichten en luitspel haar hart te winnen. Dan verschijnt een plaatselijke rebellenleider die Yingying opeist. In wanhoop



De schotel gecombineerd met de kom.



Noten

1. Zie voor een overzicht van het verhaal en zijn culturele betekenis: Stephen H. West en Wilt Idema, *Wang Shifu. The Story of the Western Wing*, Berkeley 1995. Voor identificatie van scènes op porselein: Craig Clunas, 'The West Chamber: A Literary Theme in Chinese Porcelain Decoration', in: *Transactions of the Oriental Ceramic Society* 46 (1981/1982), pp. 69-86
2. Een van de zeer weinige andere stukken Chinees porselein versierd in *famille verte* met een uitgebreide serie voorstellingen uit de *Xixiang Ji* is een visserkom uit de voormalige collectie van keurvorst Augustus de Sterke, nu in het Zwinger in Dresden; zie Eva Ströber, 'La Maladie de Porcelaine.' *East Asian Porcelain from the Collection of Augustus the Strong*, Berlijn 2001, pp. 100-101

belooft de moeder haar dochter aan degene die hen uit deze situatie redt. Gelukkig heeft Zhang Gong een bloedbroeder die generaal is en die met zijn troepen in de buurt verblijft. Een monnik fungeert als boodschapper, de generaal komt te hulp en de bandiet wordt verslagen. Dan moet de moeder echter bekennen dat zij haar dochter eerder al aan haar neef Zheng Heng heeft toegezegd. Nu grijpt de dienstmeid Hong Niang in en regelt geheime ontmoetingen tussen de twee geliefden, brengt brieven over en leidt de moeder op een dwaalspoor. Ze worden echter verraden door een geadopteerde zoon van de familie Cui en de moeder is furieus door de gebeurtenissen die zich buiten haar om afspelen. Hong Niang wordt ondervraagd en bekend, maar weet tegelijkertijd haar meesters

ervan te overtuigen dat er niets meer aan te doen valt en dat een huwelijk de enige oplossing is. Mevrouw Cui stemt ten slotte toe op voorwaarde dat de student zijn examens haalt. Zhang Gong vertrekt en haalt zijn titel, maar nu verschijnt neef Zheng Heng ten tonele en claimt zijn bruid. Opnieuw moet de generaal interveniëren maar uiteindelijk komt alles goed en huwen Zhang Gong en Yingying in het klooster met alle hoofdpersonen als getuigen, de slotscène die is afgebeeld in het midden van de schotel.

BEELDTRADITIE

Aangezien het verhaal in China wijd en zijd bekend was, ontstond er een beeldtraditie die met slechts enkele karakteristieke elementen aangaf welke episode uit het verhaal werd weergegeven. De attributen van de

figuren maakten verder duidelijk wie precies waren afgebeeld. De snit van de kleding, de gebaren en een aanduiding van landschap of interieur hielpen verder bij de identificatie van de scène die bedoeld was. Op de kom en de schotel is een ongebruikelijk groot aantal van dergelijke episoden afgebeeld, die met elkaar als een soort stripverhaal de hele roman in een notendop weergeven. Het verhaal begint in de binnenste rij, loopt rond, vervolgt in het paneel een rij hoger, boven de beginscène, loopt weer rond en springt dan over op de derde rij. Zo uitvoerig komt het maar heel zelden op porselein voor; op andere Chinese kommen, bordes en schotels zijn meestal slechts twee tot zes verschillende scènes uit de 'Westerse Kamer' afgebeeld.²

Door de uitgebreidheid van de set verhalende scènes op kom en schotel, door de zeer hoge kwaliteit van de beschildering en door de mogelijkheid om nu kom en schotel samen te kunnen voegen, kan men stellen dat de schotel een aanwinst van internationaal belang is en een zeer waardevolle verrijking vormt voor de collectie van het Groninger Museum. ♦

Christiaan Jörg

* Het ligt in de bedoeling kom en schotel binnenkort op een bijzondere manier samen te presenteren in het Starck-paviljoen van het Groninger Museum en een apart boekje te publiceren met meer informatie over de voorstellingen op de kom en de schotel in de context van *famille verte*-exportporselein.